

Papa Francis'in Kilise Hukuk Metninde Yaptığı Değişiklikler

Araştırma makalesi • Research article

Musa Osman KARATOSUN*

Atf: Karatosun, Musa Osman. "Papa Francis'in Kilise Hukuk Metninde Yaptığı Değişiklikler." *Milel ve Nihal* 20 sy. 2 (2023): 193-223.
<https://doi.org/10.17131/milel.1288162>

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Öz: Kadim köklerine bağlı, ancak gelişimi ve değişimi temsil eden yeni yüzüyle Jorge Mario Bergoglio, 13 Mart 2013 tarihinde Roma Katolik Kilisesi'ne *Romanus Pontifex* (bir başka kullanım şekliyle *Summus Pontifex*) unvanıyla papa olarak seçilmiştir. Papalığa seçildiği günden itibaren birçok ilkin önderliğini yapmıştır. Sekizinci yüzyıldan beri Avrupa'nın dışından papa olarak seçilen ilk kişidir. Dünyadaki Katolik popülasyonun çoğunluğunu oluşturan Latin Amerika'dan seçilen ilk papadır ve Kilise tarihinde, Francis ismini papalık ismi olarak kullanan tek kişidir. Kimliği ile ilgili bu ilklerden daha çok, aldığı kararlarla sergilediği yenilikçiliği konuşulmalıdır. Bu çalışma, özellikle kilise hukuku alanında gerçekleştirilen değişikliklere odaklanmaktadır. Günümüzdeki kilise hukuk metni 1983 yılında kabul edilmiş olup, o tarihten bu yana göreve gelen her papa, çeşitli yasalar üzerinde değişiklikler yapmıştır. Francis ise kendisinden önce gelen bütün papalardan daha fazla değişiklik yaparak yasa metnini hatırı sayılır ölçüde yenilemiştir. Francis, on yıllık papalığı süresince kilise hukuk metninin yenilenmesi ile ilgili, toplamda irili ufaklı on iki adet belge yayımlamıştır. Bu çalışmada, söz konusu belgelerin içerikleri genel hatlarıyla analiz edilmiştir. Bu belgeler ışığında yenilik arayışlarının ve değişimlerin hala devam ettiği ve Kilise'nin büyük bir dönüşümün eşiğinde olduğu söylenebilir. Şu anki durumuyla Kilise'nin, içinde bulunduğumuz yüzyılı tamamlayıp tamamlayamayacağı belirsiz olsa da, daha modern, daha disiplinli ve daha eşitlikçi bir yapıya doğru ilerlediği açıktır. Bu bağlamda, bu makale, Papa Francis'in kilise hukukunda yaptığı değişikliklerin ve bunların Roma Katolik Kilisesi üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir incelemesini sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Roma Katolik Kilisesi, Kilise Hukuku, Papa Francis.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi [<https://ror.org/05mskc574>], İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye / Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Theology, Department of Religious Sciences, Ankara, Türkiye [osman.karatosun@hbv.edu.tr], ORCID: 0000-0002-0449-5851.

Pope Francis' Changes to the Canon Law

Citation: Karatosun, Musa Osman. "Pope Francis' Changes to the Canon Law." *Milel ve Nihal* 20 no. 2 (2023): 193-223. <https://doi.org/10.17131/milel.1288162>

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Abstract: Remaining faithful to its ancient roots while representing development and change, Jorge Mario Bergoglio was elected as the Pope of the Catholic Church on March 13, 2013 with the title of *Romanus Pontifex* (also used as *Summus Pontifex*). Since his election to the papacy, he has been a pioneer in many firsts. He is the first person from outside Europe to be elected pope since the eighth century. He is the first pope from Latin America, where the majority of the world's Catholic population resides, and the only person in Church history to use the name Francis for his papal name. More than these firsts related to his identity, it is his innovative decisions that should be discussed. This study focuses specifically on the changes made in the field of canon law. The current canon law text was adopted in 1983, and since then, every pope who has taken office has made changes to various laws. Francis, however, has made more changes than all previous popes, significantly renewing the legal text. During his ten-year papacy, Francis has published a total of twelve documents, large and small, related to the renewal of canon law. This study provides a general analysis of the content of these documents. In light of these documents, it can be said that the search for change and change itself continues, and the Church is on the verge of a major transformation. Whether the Church, in its current state, can complete the century in which we live in remains uncertain; however, it is clear that it is moving toward a more modern, disciplined, and egalitarian structure. In this context, this article aims to provide a comprehensive review of the changes made by Pope Francis in canon law and their impact on the Catholic Church.

Keywords: History of Religions, Christianity, Roman Catholic Church, Canon Law, Pope Francis.

Giriş

Bugünkü Hıristiyanlığın tarihi gerçekten İsa'nın doğumuna mı dayanıyor? Bu soruya yaklaştığımız perspektif cevabı da doğrudan değildir. İman veya itikat ile ilgili meselelerin kökleşmesini araştırdığımızda cevapları erken yüzyıllarda aramalıyız. İbadetler ile ilgili uygulamaların belirginleşmesi ve sistematikleşmesi söz konusuysa cevapları Orta Çağ'da daha rahat bulabiliriz. Söz konusu araştırma alanı, Kilise yasaları ise o zaman bakacağımız yer 2023 yılı, yani günümüz olmalıdır. Evet, Hıristiyanlığın yasacı yönü günümüzde biteviye değişim ve dönüşüm içindedir. Kutsal Ruh'un himayesinde olduğuna inanılan Papalık Makamı (*Sancta Sedes*), birçok araç ile kilise yasalarını dönüştürme gücünü elinde tutmaktadır. Kilise'nin yasaları bu yüzden en canlı, en değişken ve en çok adaptasyonun gerçekleştiği alandır. Son asırda, Kilise'nin birçok unsuru özellikle II. Vatikan Konsili'nde alınan kararlara uygun olarak değişmiş ve dönüşmüştür. İtikat ve ibadetlere yeni hususlar eklenmiş

ve tabiri caizse bugünkü Katoliklerin yüzyıl önceki dindaşlarından farklı bir itikada sahip olduğu ve farklı bir biçimde ibadet ettiği söylenebilir. Tüm bu değişiklikler kilise yasalarına da yansımıştır ve Orta Çağ'dan beri kullanımda olan yasa metni 1983 yılında değiştirilmiştir. Sadece metnin değiştirilmesiyle kalınmamış, o tarihten beri göreve gelen bütün papalar bu hukuk metnindeki birçok kanun maddesinin lafzını değiştirmiş, farklı biçimlerde uygulanması için yeniden yorumlamış veya Papa Francis örneğinde olduğu gibi, tamamıyla sil baştan yeniden yazmıştır. Bu çalışma, işte Kilise'nin bu en değişken veçhesi olan yasalarının günümüzdeki son haliyle ilgilidir. Kilise yasalarına *ius canonoci* denilmektedir. Bu tamlamadaki *canon* kelimesi, Kilise'nin yetkili organlarınca vaz edilmiş kurallar için kullanılan ıstılahi bir kavramdır. Yunanca cetvel, düzen, intizam anlamlarına gelen bu kelime, tarihi süreçte Kilise'nin disiplin kuralları oluşturmasıyla başlamıştır. Bu yasaların ilki, birinci ekümenik konsil olan İznik Konsili'nde kabul edilmiştir ve günümüzde de halen uygulanmakta olan bazı yasaların izleri bu tarihe kadar geriye gider. Ancak, yasalar neredeyse hiçbir zaman oluşturulduğu haliyle kalmamış, tarihi süreçte her konsil ve her papa, mutlaka bu yasa metinlerine çeşitli ilaveler yapmıştır. Zira, Kilise yasalarını değiştirme gücü ilk etapta Papa'nın bizzat şahsındadır. Papalar, şahsi tasarruflarıyla yayınladığı *motu proprio* denilen mektuplarla Kilise'nin herhangi bir alanında istediği değişikliği yapabilirler. Papa'nın emri ve çağrısıyla toplanan konsiller de tarihi süreçte birçok yasanın oluşmasında ön ayak olmuşlardır. Papanın yanılmazlığı, kiliseden başka kurtuluş yoktur (*extra ecclesiam nulla salus*) gibi öğretilerin tamamı konsillerin yasama gücünün ürünüdürler.¹

Kilise yasaları madem sürekli bir değişiklik halinde, o halde bakılması gereken yer, son papanın yaptığı değişiklikler ve günümüzdeki en güncel metindir. Bu açıdan çalışmamızda, Papa Francis'in yasa metnine yaptığı değişiklikler papalığa seçildiği günden itibaren yayınladığı papalık dokümanları üzerinden kronolojik ve tematik açıdan ele alınarak incelenecektir. Bu değişikliklerin yapıma sebeplerinden bazıları doğrudan Francis'in geçmiş hayatıyla bağlantılıdır. Onun tarikatçı kimliği, eğitimi, geçirdiği hastalığı ve manastır hayatı birçok alanda yaptığı değişikliklerin daha iyi anlaşılmasında elzem

¹ Bekir Zakir Çoban, *Geçmişten Günümüze Papalık* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2009), 379-381.

hususlardır. Bu yüzden, çalışmamızda ilk etapta Papa Francis'in hayatı kısaca ele alınacaktır. Daha sonra kilise yasalarının son metni hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra Papa Francis'in bu metni nasıl değiştirdiği, getirdiği yeni yasalarla eskileri mukayeseli bir şekilde ele alınarak ortaya konulacaktır. Böylece onun Kilise'ye vermek istediği rol ve çizdiği yol daha net görülebilecektir.

1. Papa Francis'in Kimliği

Roma Piskoposu Jorge Mario Bergoglio, papalık ismiyle Francis, 1936 yılında Arjantin, Buenos Aires'te mütevazı bir İtalyan ailede doğmuştur. Beş kardeşin en büyüğü olan Jorge Mario'nun iki erkek kardeşi [Oscar Adrian Bergoglio (1938-öldü) ve Alberto Horcio Bergoglio (1942-2010)] ve iki kız kardeşi [Marta Regina Bergoglio (1940-2007) ve Maria Elena Bergoglio (1948-)] vardır. Günümüzde hala hayatta olan tek kardeşi Maria Elena'dır. Jorge Mario'nun bir biyografisini anlatmadan önce bu alandaki bazı önemli kaynaklara değinmemiz gerekir. Biyografi eserlerinde şahsi röportajların yeri ayrıcalıklıdır. Bununla birlikte, kişinin kendi görüşlerini kaleme aldığı eserler de oldukça önemlidir. Bu ikisini birleştiren *On Heaven and Earth*² isimli eser, Francis'in biyografisini anlatan eserler arasında ayrıcalıklı bir konumdadır. Bu eser, kendisi henüz papa seçilmeden önce, 2010 yılında, dinler arası diyalogun bir uzantısı olarak Arjantinli bir rabbi olan Rabbi Abraham Shorka ile birlikte oturup din, dünya, aile, tanrı, ateizm, kürtaj, eşcinsellik, ötenazi gibi konularda fikir alışverişleri yaptıkları söyleşilerin kitaplaşmış halidir. Önce 2010 yılında İspanyolca yayınlanan bu eser, 2013 yılında İngilizceye çevrilmiştir. Nasıl bir papa olacağının ayak izlerinin görüldüğü bu eser Francis'i daha iyi tanımak için eşsiz bilgiler sunar. Bergoglio'nun biyografisi papa seçildikten altı ay gibi kısa bir sürede bir belgeye de dönüştürülmüştür. Bu belgeselin yayın ve yapımında Francis'in papa olmadan önce tanıdığı meslektaşları, görev yaptığı bölgedeki cemaati ve pek çok yakın isimle görüşülmüştür. *The Knights of Columbus* isimli, Katolik erkeklerin karşılıklı destek, sosyal etkileşim ve hayırseverliği amacıyla kurulan, kar amacı gütmeyen bir vakfın direktörlüğünü yaptığı *Francis: The Pope From the New World* isimli bu belgeselin (2013) yapımında, başta Francesca

---

² Jorge Mario Bergoglio - Abraham Shorka, *On Heaven and Earth: Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, ed. Diego F. Rosenberg, çev. Alejandro Bermudez - Howard Goodman (London: Bloomsbury, 2013).

Ambrogetti³ gibi biyografi yazarlarının eserleri ve kişisel şahitlikleri kullanılmıştır. Bu gibi eserlere ek olarak, Paul Valley,⁴ Garry Wils,⁵ Massimo Faggioli,⁶ Elisabetta Piqué,⁷ Austen Ivereigh,⁸ Amanda Lanser⁹ ve John L. Allen¹⁰ gibi isimlerin biyografi eserleri de Papa Francis'i daha iyi tanımak için önemli eserlerdir. Bütün bu biyografi yazarlarının ortak noktada birleştiği birkaç husus vardır.

Rahip olmayı düşünmeden önce Bergoglio sıradan bir çocuktur. Arkadaşlarıyla oynayan, aile kurma hayalleri olan, kimya teknisyenliği okuyan sıradan bir çocuk. Onun hayatını değiştiren an 17 yaşında arkadaşlarıyla gezmeye gitmeden önce mutak yaptığı üzere önce günah çıkarmaya gitmesi oldu. Kendi anlatımıyla o anla ilgili "O günah çıkarmada bana garip bir şey oldu. Ne olduğunu bilmiyorum ama hayatımı değiştirdi. Sanırım beni şaşırttı, savunmasız yakaladı" ibarelerini kullanmaktadır.¹¹ Bir rahip olmaya o an karar verdiğini, ancak eğitim hayatının bitmesini beklediğini ifade etmektedir. Bu dinî deneyimi yaşadığı gün, Aziz Matta'nın Bayramıydı. Bu bayram, İsa'nın on iki havarisinden birisi olarak kabul edilen ve aynı zamanda bir İncil yazarı olan Aziz Matta'yı anmak için 21 Eylül tarihinde kutlanır.¹² İncillerde geçtiği üzere Matta, bir vergi memuruydu. İsa onu sadece iki hece ile seçmişti: "Ardımdan gel".¹³ Bu kelimeleri duyan Matta hemen kalkıp İsa'yı takip etti. Bergoglio,

---

³ Francesca Ambrogetti - Sergio Rubin, *Pope Francis: Conversations with Jorge Bergoglio* (New York: Penguin Group, 2013).

⁴ Paul Valley, *Pope Francis Untying the Knots: The Struggle for the Soul of Catholicism* (New York: Bloomsbury, 2015).

⁵ Garry Wills, *The Future of the Catholic Church with Pope Francis* (New York: Penguin Books, 2015).

⁶ Massimo Faggioli, *Pope Francis: Tradition in Transition* (New Jersey: Paulist Press, 2015).

⁷ Elisabetta Piqué, *Pope Francis: Life and Revolution: A Biography of Jorge Bergoglio* (Chicago: Loyola Press, 2014).

⁸ Austen Ivereigh, *The Great Reformer: Francis and the Making of a Radical Pope* (Crowns Nest, NSW: Allen & Unwin, 2015).

⁹ Amanda Lanser, *Pope Francis Spiritual Leader and Voice of the Poor* (Minnesota: Abdo Publishing, 2014).

¹⁰ John L. Allen, *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church* (New York: Time Books Publishing, 2015).

¹¹ Ambrogetti - Rubin, *Pope Francis: Conversations with Jorge Bergoglio*, "The Spring of Faith" bölümü.

¹² *Kutsal Ayinin Kitabı* (İstanbul: Sent Antuan Kilisesi, 1997), 1019.

¹³ Mat. 9:9

papalık mottosu olarak, bu olayı anlatan “*miserando atque eligendo / merhametle ve seçerek*” ibarelerini tercih etmesini o günün anlam ve önemiyle bağdaştırarak şu ifadeleri kullanır:¹⁴

Bir vergi tahsildarının kulübesinden geçerken İsa çok dikkatli bir biçimde Matta’ya baktı. Bu merhamet ile dolu öyle bir bakıştı ki, vergi tahsildarı olan o günahkâr adamın bütün günahlarını bağışladı ve o adamı –diğer Havarilerin bütün itirazlarına rağmen– on iki Havariden biri olarak seçti. Muhterem Aziz Bede, İncilin bu pasajına yaptığı bir tefsirde, İsa’nın bakışının şefkat dolu sevgi bakışı olduğunu ve böylece onu seçtiğini şu veciz ifade ile yazmıştır: *miserando atque eligendo*. Bu ibare beni o kadar etkilemiştir ki, bu yüzden ben de papalık mottom olarak bu ifadeyi seçtim.

Bergoglio’ya göre bizzat kendisi de aynı Matta gibi bir deneyim yaşamış ve özel olarak seçilmişti. O günden itibaren aklında hep bu dinî yola girmek vardı. Üniversite eğitiminin sonunda ciddi bir sağlık sorunu yaşadı ve bu yüzden bir ciğerinin bir kısmı alındı. İyileşme sürecinde de gerçek şifayı ve baş etmeyi dinî öğretilerde bulmuştu. Tüm bu süreçler neticesinde, 1958 yılında, 22 yaşında Cizvit tarikatına katıldı. Tarikat içinde 13 yıllık bir eğitim süreci geçirdi. Bu sürecin iki yılını Şili’de, üç yılını felsefe eğitimiyle Arjantin’de (1960-1963 yılları arasında San Miguel’deki Colegio Maximo de San José’de), üç yılını lise öğretmenliği yaparak, üç yılını ise kendisini teoloji öğrenimine adayarak ve bir yılını da *Tertianship*¹⁵ konumunda, ve kalan süresini de gerçekten tüm ömrünü adamak istediği yolun bu olup olmadığına derin tefekkür ederek geçirmiştir.¹⁶ Cizvit tarikatında herkesin yapmadığı dördüncü büyük yemini bile yapmıştır. Bu yemin ise ölene kadar Papalık Makamının hizmet-

¹⁴ Papa Francis, *Misericordiae Vultus*, AAS 107/5 (2015), 399-420, md. 8. Bu belgenin tamamının Türkçe tercümesi için bkz. Münir Yıldırım - Musa Osman Karatosun, “Katolik Kilisesinin Jübile Anlayışı ve 2016 Merhamet Yılı”, *Türkiye’de Dinler Tarihi’nin Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Abdurrahman Küçük*, ed. Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Berikan, 2016), 477-521.

¹⁵ *Tertianship*, Cizvit tarikatına özel en nihai manevi terakki konumunu belirtmektedir. Bu konumda kişi bir yıl boyunca sadece dua eder ve tefekkür eder ve gerçekten bütün hayatını bu yola adayıp adamayacağını düşünür. Sadece bu konuyu düşünür ve sonunda eğer kararı net ise kalıcı yeminlerini eder.

¹⁶ Allen, *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church*, 18-19.

tine, neresi olursa olsun misyonerlik için gitmeye kendini adama yeminidir. Bergoglio, 1969 yılında rahip olarak takdis oldu ve böylece ruhban sınıfına girdi. Ruhban olduktan bir yıl sonra, 1970 yılında Cizvit tarikatının kalıcı yeminlerini ederek tarikatın da resmî bir üyesi oldu.¹⁷ 1973 yılında Arjantin Cizvitlerinin bölge lideri oldu ve 1979'a kadar bu görevi sürdürdü. Bergoglio, 1986'da Almanya'ya giderek Freiburg'taki Sankt Georgen Üniversitesi'nde doktora eğitimi aldı ve Arjantin'e dönerek Cordoba'daki Cizvit topluluğunda görev yaptı. 1992'de Buenos Aires yardımcı piskoposu olarak atandı¹⁸ ve 1998'de Buenos Aires başpiskoposu oldu ve papa olana kadar bu makamda 15 yıl boyunca kaldı.¹⁹ Bergoglio, 2001'de Kardinal seçildi ve Buenos Aires başpiskoposu olarak görevine devam etti. Papa Francis, kiliseye olan bağlılığı ve dini liderliği ile tanınmasının yanı sıra, sosyal adalet, yoksullukla mücadele ve çevre sorunlarına duyarlılığıyla da ünlüdür. 2013 yılında Papa XVI. Benedictus'un istifasının ardından, 13 Mart 2013'te Roma Katolik Kilisesi'ne *Romanus Pontifex* (veya eşanlamlısı olarak *Summus Pontifex* kullanılır) olarak seçildi. Bu unvan yalnızca Roma Başpiskoposlarının şahsına verilen ve kilise hukuk metninde papanın şahsı için kullanılan bir unvandır. Papa seçildikten sonra Bergoglio "Francis" ismini almıştır. Papa Francis, sekizinci yüzyıldan beri Avrupa dışından ve Latin Amerika'dan seçilen ilk papadır.

Papalık dönemi boyunca, Francis, kilise hukuku üzerinde önemli değişiklikler yaparak, dünya genelinde Roma Katolik Kilisesi'nin modernleşmesine öncülük etti. Hukuki dönüşümlerin yanı sıra, Papa Francis, eşitlik, şeffaflık ve tolerans ilkelerini benimseyerek Kilise'nin çağdaş toplumla daha uyumlu hale gelmesine katkıda bulundu. Cinsel taciz suçlamalarıyla mücadele etmek için daha sert önlemler almak, kilisenin mali işlerini düzenlemek ve şeffaflığını arttırmak, kadınların kilise içinde daha fazla rol üstlenmelerini teşvik etmek, idam cezasının Katolik itikada muhalif olduğunu ifade ederek itikat metnini değiştirmek ve LGBT bireylerin kilise tarafından dışlanmamasını önermek gibi önemli konularda adımlar atmıştır. Bu adımların çoğunu ise kilise yasalarında yaptığı değişikliklerle somut bir şekilde hayata geçirmiş, bir kısmını ise verdiği vaazlarla

¹⁷ Allen, *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church*, 19.

¹⁸ Allen, *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church*, 45.

¹⁹ Allen, *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church*, 24.

gündeme taşımıştır. Ayrıca, Papa Francis, dünya liderleriyle ve diğer dini liderlerle diyalog kurarak, barış, adalet ve çevre konularında küresel öneme sahip meselelerde de çözüm önerileri sunmuştur. Göçmenler ve mülteciler için daha fazla destek sağlamaya yönelik çağrılarda bulunan Papa, sosyal adalet ve insan hakları konularında da etkin bir ses olmuştur. Kilise'nin bu dönüşümü, Papa Francis'in vizyonunun ve kararlılığının somut bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu gösterenin izleri ise yasalarda yaptığı değişikliklerde sürülebilir.

2. Günümüzde Cari Olan Hukuk Metninin Tarihsel Gelişimi

Günümüzde cari olan kilise hukukunun temel metninin tam adı *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (Papa II. John Paul'un Yetkisiyle İlan Edilen Kilise Otoritesiyle Hükmolunan Kanunlar Kitabı)* şeklindedir.²⁰ Anayasa hüviyetindeki bu metin 1983 yılında ilan edilmiştir. Bu yüzden kısaca 1983 CIC veya Codex olarak bilinir. 1983 yılına gelene kadar binlerce yıl boyunca kilise hukuku kümülatif bir şekilde gelişerek şekillenmiş ve dönüşüm geçirerek peyderpey zenginleşen bir muhtevaya kavuşmuştu. Tüm bu süreçlerin burada ele alınması çalışmanın sınırlarını aşacağı için²¹ sadece üç önemli dönemi hatırlatmak gerekmektedir.

Kilisenin hukuki müktesebatının ve asırlar boyunca konsiller tarafından üretilen kanun maddelerinin bir araya getirilme ihtiyacı Trent Konsilinden (1545-1563) sonra daha bariz olmuştur. Zira bu konsil ilk etapta o dönemki Protestan akımlara karşı doğru itikadı belirlemek ve savunmak amacını güderek, cari olan birçok dağınık metnin toplanmasını hedeflemişti. Chappuis ve Vitale de Thebis isimli iki keşiş tarafından bir araya getirilen bütün kanun maddeleri *Corpus Iuris Canonici* isimli bir metne dönüştü ve bu metin 1582 yılında gözden geçirilerek dönemin baskı ve matbaa tekniklerinin de bir ürünü olarak yayınlandı.²²

²⁰ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 1983).

²¹ *Codex'in tarihsel süreçte geçirdiği değişiklikler için bkz. Musa Osman Karatosun, Kilise Hukuku: Temel Kaynakları ve Ana Konuları* (Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2023), 27-93.

²² L. E. Boyle, "Corpus Iuris Canonici", *New Catholic Encyclopedia* (Detroit: Thomson/Gale, 2003).

Ortaçağ'dan kalan bu metin 1917 tarihine kadar kullanımdaydı. Yani, 1582 yılından 1917 yılına kadar tek bir metin kullanıldı ve bu metindeki kanun maddeleriyle kilise ve azaları (din adamları, keşişler ve laikler) yönetildi. 19. yüzyılın ilk papası Papa X. Pius (1903-1914) bu metnin güncellenmesi, ayıklanması, sadeleştirilmesi ve modern devletlerin anayasalarına benzer şekilde yeniden kurgulanması gerektiğini düşünerek hukuk metninin yeniden yazılması işini başlattı.²³ Ancak ömrü yetmedi ve Papa XV. Benedict (1914-1922) döneminde bu çalışma, 1917 yılında ancak bitirilebildi ve 1918 yılında yürürlüğe girdi. Bu yüzden bu metnin adı “*Pio-Benedict Yasaları*” olarak bilinir.²⁴ Yani, iki papanın üzerinde çalıştığı bir proje olarak günümüzde akademik bir anlamı vardır ancak hükümleri ilga edilmiştir. Bu metin, 2414 maddeden oluşmaktaydı. Bunun şerhi de merkezi bir kuruma tevdi edilerek anayasa ve şerhleri tek bir kaynağa, yani Papalık Makamına ve ilgili kurumlarına bağlanmış oldu.

Her ne kadar günümüzdeki metnin başlığı Papa II. John Paul'un (1978-2005) adını taşısa da aslında kilise hukukunun reform edilme ihtiyacı II. Vatikan Konsilin'den (1962-1965) önce doğmuş bir karardı. Dönemin papası XXIII. John (1958-1963) 25 Ocak 1959 tarihinde yazdığı bir mektupla kilise hukuk metnini güncellemek istediğini belirtmiştir.²⁵ Güncellemek istediği o dönemki metin ise 1917 tarihinden kalan metindi. Üzerinden henüz daha 50 yıl bile geçmeden o hukuk metni ihtiyaçlara cevap veremeyecek şekilde eskimişti.

Bu doğrultuda özel bir komisyon kurulmuş²⁶ ve çalışmalarına başlamıştı. Bu komisyon, II. Vatikan Konsili nedeniyle çalışmalarına ara vermiş ve 1967 yılında yeniden başlayarak görevini ancak 1983 yılında bitirebilmişti. 1959 yılından 1983 yılına kadar geçen 24 yıllık

²³ Papa X. Pius, *Arduum sane munus*, 19 Mart 1904, Acta Sanctae Sedis 36 (1903-4), 549.

²⁴ Latince orijinal metin için: *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi, iussu digestus; Benedicti Papae XV, auctoritate promulgatus. Praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro Card. Gasparri, auctus.* (New York: Kennedy & Sons, 1918). İngilizce tercümesi için: Edward N. Peters, *The 1917 Pio-Benedictine Code of Canon Law: in English Translation with Extensive Scholarly Apparatus* (San Francisco: Ignatius Press, 2001).

²⁵ Papa XXIII. John, *Allocuzione con la quale Giovanni XXIII annuncia l'aggiornamento del Codice di diritto canonico*, AAS 51 (1959), 65-69.

²⁶ Kilise Hukukunun Revizyonu için Papalık Komisyonu (*Pontificia Commissione per la revisione del Codice di Diritto Canonico*).

sürede üç papa (XXIII. John, VI. Paul, I. John Paul) değişmiş, bir ekümenik konsil yapılmış (II. Vatikan Konsili) ve Kilise'nin birçok un-suruyla ilgili sayısız değişiklik yapılmıştı. Bu üç papanın ardılı olan ve diğerlerinin ismiyle müsemma olan Papa II. John Paul tarafından yeni bir metin ilan edilmişti. İşte günümüzde hala cari olan metin, *Codex* olarak bilinen bu metindir. *Sacrae Disiplina Leges*²⁷ isimli bir doküman ile ilan edilen bu yasa metni, Kilise'nin adli, idari ve dinî işlerindeki tek hüküm kaynağıdır. Kilise'nin azalarının tamamını bağlayıcı olan bu yasa metninin hukukî resmî şerhleri ve yorumları da yalnız tek bir kaynaktan yapılmaktadır. *Communicationes* başlıklı bu şerhler kurulan özel bir komisyon tarafından yapılır.

Codex'in 1983 nüshası, yedi bölümden oluşmaktadır. Bu yedi bölüm, teslis sembolizmine uygun olarak üç katmanlı bir yapı arz eder ve Kilise'nin üç önemli dinî görevini temsil eder. Bunlar, eğit-mek, kutsamak ve hizmet etmek olarak belirtilebilir. *Codex*'in nihai nüshasındaki yedi bölüm şöyledir:

- I. Genel Kurallar
- II. Tanrı'nın Halkı
- III. Kilise'nin Eğitici Görevi
- IV. Kilise'nin Kutsayıcı Görevi
- V. Maddi Varlıklar
- VI. Suçlar ve Cezalar
- VII. Prosedürler

Toplamda 1752 kanun maddesi ihtiva eden *Codex*, şekil itibarıyla olduğu kadar içerik açısından da 1917 metninden farklılık arz etmektedir. 1983 metni, dörtte üç oranında daha az kanun maddesi ihtiva etmesine rağmen, 1917 tarihli metinden eksik bir bilgi içermektedir. Sayının azalmasının sebebi, bazı maddelerin birleştirilmesi ve bazı konuların ayrı bir belge hâlinde "Ekler bölümü"nde ele alınmasıdır.

Papa Francis'in de günümüzde tabi olduğu metin budur. İlan edildiği tarihten günümüze kadar 40 yıl ancak geçmesine rağmen,

---

²⁷ "Kutsal Disiplin Yasaları" olarak tercüme edebileceğimiz bu metin, yasa kitabı *Codex Iuris Canonici*'nin ön sözüdür. *Codex*'in ilan edildiği resmî doküman için bkz. Papa II. John Paul, *Sacrae Disiplina Leges*, AAS 75/2 (1983), 1-324.

bugün bu metnin VI. bölümü (Suçlar ve Cezalar) tamamen değiştirilmiş, birçok başka bölümleri yeniden yazılmış, kanun maddelerinde revizyonlara gidilmiş ve şerhler açısından da günbegün artış göstermektedir. Özellikle Papa Francis'in on iki belge üzerinden bu metnin birçok yerini hatırı sayılır ölçüde değiştirmesi şimdilik bu değişikliklerin cari olan metin üzerinde yapıldığını göstermekle birlikte, yeni bir metnin hazırlığının ilk adımları olarak okunabilir. Dolayısıyla bu çalışmadaki veriler hem bir vakıa analizi, hem de bir gelecek vizyon okuması olarak değerlendirilmelidir. Gelecekte yeni bir metin yazılırsa burada hatları çizilen değişikliklere uygun biçimde bir yol izleneceği şüphesizdir. Aşağıdaki başlıklarda genel hatlarıyla Papa Francis'in yaptığı değişikliklerden bahsedilecektir. Bu değişikliklerin bazıları Kilise tarihinde ilk defa gerçekleşen büyük yeniliklerdir.

3. Papa Francis'in Hukuk Metnine Yaptığı Değişikliklerin Tematik Analizi

3.1. Kilise Mahkemelerinin Erişilebilirliğinin Arttırılması

Papa Francis, göreve gelir gelmez en başta halkın en acil dinî ihtiyaçlarına öncelik vermiştir. Papalığının ilk yıllarında gerçekleştirdiği değişikliklerin ilki kilise mahkemelerinin süreçlerinin kolaylaştırılmasıyla ilgili olmuştur. Kilise hukuk metninde bu değişiklikler yapılmadan önce kilise mahkemeleri detaylı, uzun ve meşakkatli birçok prosedürü zorunlu tutuyordu. Bu yüzden Papa Francis bu prosedürleri sadeleştirmeyi hedefleyerek, 15.07.2015 tarihinde *Mitis Iudex Dominus Iesus*²⁸ isimli bir belge ilan etti. Bu belgeyle kilise hukukundaki mahkeme süreçleriyle ilgili kapsamlı değişikliklere gidilmiştir.

Kilise hukukunun en orijinal ve en kapsamlı müktebatı evlilik süreçleriyle ilgili hükümleridir. Katolik bir evlilik için söz konusu olan temel bir ilke vardır: Roma Katolik Kilisesi, boşanmayı reddeder. Evlilik, tek ve bölünmezdir. Ölüm dışında hiçbir kuvvet sahih yapılan ve zifafın gerçekleştiği bir evlilik bağına çözemaz.²⁹

Evlilik mahkemeleri işte bu iki hususta devreye girer: sahihlik ve zifaf. Sahih bir evliliğin şartları kanunda uzunca ele alınır.³⁰ Özetle sahih bir evlilik için sahih bir icap-kabul (*consensus*) ve şekil

²⁸ Papa Francis, *Mitis Iudex Dominus Iesus*, AAS 107/9 (2015), 958-970.

²⁹ *CIC*, c. 1141.

³⁰ *CIC*, c. 1055-1165.

uygunluğu (*forma*) aranır. Kanunda uzun uzun ele alınan bu şartlara uyulmadan evlilikler kurulamaz. Zifaf gerçekleşen bir evliliğin özel bir adı vardır: *ratum et consummatum*. Bu evlilik bağı erkek ve kadını tek beden kılar bu yüzden artık bu kişileri sadece ölüm ayırır. Bu şartlara en baştan uyulmadığı, evlilik anlaşması yapıldıktan sonra ortaya çıkarsa mahkemeye başvurarak o evliliğin iptali davası (*nul-litatem*) açılabilir. Bu mahkemelerde zina veya fiziksel şiddet vs. gibi evlendikten “sonra” oluşan anlaşmazlık durumları değil, evliliğin “ta en başında” bu sakramentin usulüne uygun biçimde sahih bir şekilde yapılıp yapılmadığı araştırılır.

Özetle bu araştırma işini mahkemeler çeşitli mahkeme azalarını kullanarak yapar. Kanıtlar toplanır. Şahitler dinlenir ve yargıçlar evliliğin en baştan batıl olduğuna dair delilleri yeterli görürse, evliliğin iptaline hükmederler. Tüm bu süreçlerin sonunda bireyler yeniden başka insanlarla evlenebilirler.

Mitis Iudex Dominus Iesus belgesi ise mahkeme süreçleriyle ilgili hükümleri yeniden güncellemiştir. Özellikle 1671 ilâ 1691 arasındaki kanun maddeleri tamamen yeniden yazılmıştır. Bu değişikliklerde şu temel hususlar dikkat çekmektedir:

1. Papa Francis’in değişiklikleri öncesinde evliliğin iptali davalarının açıldığı kilise mahkemeleri din adamı sınıfından gelen üç yargıçtan oluşuyordu. 1673. maddenin 3’üncü bendine yaptığı değişikliklerle bu **üç yargıcın ikisinin kilise hukuk eğitimi almış laik bireylerden oluşabileceği** getirildi.³¹ Bu değişiklik, Papa Francis’in eğitime ve yetkinliğe verdiği önemin bir göstergesidir. Din adamı olmasa bile, kilise hukuku alanında hukuk eğitimi almış, yargıç olarak görev yapabilecek yeterli donanımda olan laik bireylerin de mahkemelerde görevlendirilmesinin önü açılmıştır. Ayrıca bunun bir çeşit istihdam oluşturduğu da söylenebilir.
2. Eskiden evliliğin iptali davalarının hangi mahkemede açılacağı daha kısıtlayıcı bir biçimde ifade ediliyordu. Evliliğin gerçekleştiği kilisenin bağlı olduğu piskoposluk bölgesinin mahkemelerinde veya davalının yaşadığı yerdeki mahkemelerde yapılırdı. Bu madde Papa Francis tarafından değiştirilerek, her iki tarafın yaşadığı yerdeki mahkemelerin bu iptal

³¹ Papa Francis, *Mitis Iudex Dominus Iesus*, AAS 107/9 (2015), 958-970.

davalarına bakabileceği getirildi. Böylece **bireylerin mahkemelere erişimleri genişletilmiş oldu**. Bu da Papa Francis'in daha geniş kitlelere dinî ihtiyaçlarını götürmeyi amaçlamasının bir örneğidir.

3. Eskiden 1682. madde uyarınca, evliliğin iptali kararı verildiği zaman bu kararın 20 gün içinde ikinci derece mahkemeye iletilmesi zorunluydu. Birinci derece mahkemenin kararı ikinci derece bir mahkeme tarafından yeniden incelenerek nihai hüküm veriliyordu. Papa Francis'in 1679'uncu ve devamındaki maddelerde yeniden yazdığı kanunlara göre bu işlem kaldırıldı ve eğer **tarafardan herhangi birisinin verilen karara bir "itirazı varsa" üst mahkemelere gidebileceğine dair hüküm getirildi**. Bu değişikliğin amacı mahkeme süreçlerini hızlandırmaktır. Böylece yeni kanunlara göre alt derece bir mahkemenin verdiği karar hemen yürürlüğe girmektedir.
4. Eskiden durum ve şartlar ne olursa olsun, yargıçların hüküm verdiği uzun bir mahkeme süreci söz konusuydu. Papa Francis 1683. maddede yaptığı değişiklikle **bölgenin piskoposuna olağanüstü bir yetki vererek tek başına hiçbir süreç gerektirmeden evliliği iptal edebilme yetkisi vermektedir**. Bir piskoposun aynı zamanda yargıç görevi görmesinin bir örneğini teşkil eden bu kanun, ancak çok açık, araştırılmaya gerek duyulmayan kanıtlar söz konusuyla geçerlidir (örneğin kardeş oldukları bilinmeyen kişiler evlendikten sonra kardeş oldukları ortaya çıkmışsa vs.). Anında müdahale edilip, hemen karar verilmesi gereken bu ciddi ve çok belirgin durumların örnekleri kanunda verilmez ama piskoposlara böyle bir hak tanınmasının bir amacı mahkeme yüklerinin azaltılması olarak yorumlanabilir.

Mitis Iudex Dominus Iesus belgesiyle getirilen değişikliklerin genel hatları bu şekildedir. Bunlara benzer diğer değişikliklerin amaçları da Kilise'nin "erişilebilirliğinin" artırılmasıdır. Günümüzde erişilebilirlik önemli bir kamusal meseledir ve zaman zaman bireyler yoğun bürokrasi veya çeşitli evrak işleri nedeniyle birçok hizmete başvuramayı tercih etmektedir. Mahkemelerin kolaylaştırılarak yakınlaştırılması, adaletin de hızlı sağlanmasını getireceği için Papa Francis, bu konuyla ilgili maddeleri yeniden kaleme almıştır.

3.2. Doğu Katolik Kiliseleriyle Benzer Hükümlerin Uygulanması

Papa Francis'in hukuk metnine yaptığı değişikliklerin bir başka amacı Batı Katolik Kilisesi ile Doğu Katolik Kiliselerinin kilise yasalarının benzerliğini arttırmayı hedeflemesidir. Bu minvalde Papa Francis, 31.05.2016 tarihinde *motu proprio* olarak *De Concordia Inter Codices*³² isimli bir doküman ilan etmiştir. Bu dokümanın amacı Roma usulüne (*Ritus Romanus*) göre ibadet eden Batı Katolik Kilisesi ile kendi ayin usulleri olan Doğu Katolik Kiliselerinin tabi olduğu iki ayrı kanun kitabını birbirleriyle uyuşturmaktır. Roma Katolik Kilisesinin hukuk kitabı burada ele aldığımız *Codex*'tir. Doğu Katolik Kiliselerinin tamamının tabi olduğu hukuk kitabı da Papa II. John Paul tarafından ilan edilmiştir. 1990 yılında ilan edilen bu yasa metninin adı *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* şeklindedir. Doğu Katolik Kiliselerinin sayısı 23 adettir.³³ Bu kiliseler dört temel ayin düzenine³⁴ göre sakramentlerini düzenlerler. Bunların başında da vaftiz sakramenti gelmektedir. Papa Francis, 1983 yılında ilan edilen *Codex* ile 1990 yılında ilan edilen *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* metni arasında görece uyumsuz olarak addedilen birçok maddenin daha uyumlu görünmesi için çeşitli ilaveler yapmıştır. Yapılan ilaveler ilk bakışta fuzuli gibi görünse de aslında kanunun ruhunu daha iyi yansıtan lafız güncellemeleridir. Böylece pratikteki soru işaretleri giderilmiş, aynı zamanda iki metin birbiriyle daha alakalı bir biçimde yeniden kurgulanmıştır. Bu değişiklikleri bir örnekle açıklamak gerekirse:

Eski *Codex* 1983, c. 111 §1

§1 Ecclesiae latinae per receptum baptismum adscribitur filius parentum, qui ad eam pertineant vel, si alteruter ad eam non pertineat, ambo concordie voluntate optaverint ut proles in Ecclesia latina baptizaretur; quodsi concors voluntas desit, Ecclesiae rituali ad quam pater pertinet adscribitur.

(Latin Kilisesine tabi olan ebeveynlerin çocukları vaftiz yoluyla ona kaydedilir, veya eğer bir ebeveyn Latin Kilisesine

³² Papa Francis, *De concordia inter Codices*, AAS 108/6 (2016), 602-606.

³³ Koptik Katolik Kilisesi, Ermeni Katolik Kilisesi, Makedon Rum Katolik Kilisesi, Romanya Rum Katolik Kilisesi, Ukrayna Rum Katolik Kilisesi gibi 23 tane daha Kilise, özerktir ve kendilerine has ayin düzenlerine sahiptirler, ancak itikatta, Roma Katolik Kilisesi'yle, yani Papalık Makamı'yla tam bir mutabakat hâlinde-dirler.

³⁴ Bu 23 özerk Kilise'de, İskenderiye, Ermeni, Bizans ve Süryani ayin düzenleri tatbik edilmektedir.

tabi değilse, ve her iki ebeveyn çocuğun Latin Kilisesinde vaftiz edilmesini seçerse, çocuk vaftiz yoluyla ona kaydedilir. Ancak, anlaşma yoksa, çocuk babanın ait olduğu ritüel kilisesine kaydedilir)

Papa Francis'in Güncellediği *Codex* 1983, c. 111 §1 ve §2

§1 *Ecclesiae latinae per receptum baptismum adscribitur filius parentum, qui ad eam pertinent vel, si alteruter ad eam non pertineat, ambo concordi voluntate optaverint ut proles in Ecclesia latina baptizaretur; quodsi concors voluntas desit, Ecclesiae sui iuris ad quam pater pertinet adscribitur.* §2 **Si vero unus tantum ex parentibus sit catholicus, Ecclesiae ad quam hic parens catholicus pertinet adscribitur.**

(Latin Kilisesine tabi olan ebeveynlerin çocukları vaftiz yoluyla ona kaydedilir, veya eğer bir ebeveyn Latin Kilisesine tabi değilse, ve her iki ebeveyn çocuğun Latin Kilisesinde vaftiz edilmesini seçerse, çocuk vaftiz yoluyla ona kaydedilir. Ancak, anlaşma yoksa, çocuk babanın ait olduğu **sui iuris Kiliseye kaydedilir. Eğer ebeveynlerden sadece birisi Katolik ise, çocuk Katolik olan ebeveynin bağlı olduğu Kilise'ye kaydedilir.**)

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium 1990, c. 29 §1

Filius, qui decimum quartum aetatis annum nondum explevit, per baptismum ascribitur Ecclesiae sui iuris, cui pater catholicus ascriptus est; si vero sola mater est catholica aut si ambo parentes concordi voluntate petunt, ascribitur Ecclesiae sui iuris, ad quam mater pertinet, salvo iure particulari a Sede Apostolica statuto.

(Henüz on dördüncü yaşını tamamlamamış bir çocuk, vaftiz yoluyla Katolik babanın sui iuris Kilisesine kaydedilir, veya eğer sadece anne Katolik ise, veya ebeveynlerin ikisi de anlaşarak talep ederlerse, Papalık Makamı tarafından belirlenen özel hukuk dikkate alınarak, annenin sui iuris Kilisesine kaydedilir.)

Bu üç metinden de anlaşılacağı üzere, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* metninde belirtilen ifadeleri kapsayacak biçimde Papa Francis 1983 kanun metnini yeniden yazmıştır. Eski kanun metninde "sui iuris" ifadesi yoktu. Bu kavram, Doğu Kiliselerinin kendilerini tanımlarken kullandıkları bir ifadedir ve kendi iç işlerin-

deki özerkliklerini betimler. Papa Francis bu ibareyi ekleyerek, onların özerkliklerini açıkça ifade etmiştir. Eski metindeki “Ecclesiae rituali” ifadesi tam olarak bunu karşılamamaktadır. Çünkü bu özerklik sadece ayinsel (rituali) anlamda değil, aynı zamanda yönetim ve hukuki özerkliği de içerir. O yüzden “sui iuris” şeklindeki hukuk terimi kullanılmıştır. Bir başka detay ise, eski hukuk metninde karışık evliliklerden bir tür olan, ebeveynlerin sadece birinin Katolik olması durumuyla ilgili hiçbir bilgi verilmezken, Papa Francis tarafından bu hüküm 1990 tarihli metinden alınarak kullanılmıştır. Yani, karışık evliliklerde tarafların birisi Katolik ise, çocuk mutlaka Katolik kilisesine göre vaftiz edilmelidir. İster Doğu Katolik Kiliselerinden birisi olsun, ister Batı Roma Katolik Kilisesi olsun fark etmez. Böylece Papa Francis yaptığı bu ekleme ile nesebin Katolik olarak korunmasını da sağlamaya çalışmakta ve yasadaki bu boşluğu doldurmaktadır.

3.3. Papalık Makamının İş Yükünün Azaltılarak, Yerel Yetkililerin Otoritesinin Arttırılması

Kilise kanun metnine göre, birçok küçük mesele için olsa bile, nihai karar merci genellikle Papalık Makamı olarak belirlenmiştir. Papa Francis bu durumun Vatikan üzerinde yoğun bir iş yükü yarattığını gördüğü için yerel yetkililerin bazı küçük meselelerde doğrudan yetki sahibi olmasının yolunu açmıştır. Bu minvalde 03.09.2017 tarihinde ilan ettiği *Magnum Principium* isimli bir belgeyle yalnızca 838 numaralı kanun maddesinin 2. ve 3. bentlerinde küçük bir lafız değişikliği yapmaktadır.³⁵ Bu kanun maddesi ibadet kitaplarının yerel dillere tercümesi ile ilgilidir. Eski kanun maddesine göre litürji kitaplarının düzenlenmesi, yayınlanması ve yerel dillere çevrilerek tüm dünyada aynı şekilde icra edilmesinin sağlanması görevi yalnızca Papalık Makamına aitti. Papa Francis’in değiştirdiği şekliyle bu maddede Papalık Makamı sadece bir onay makamına dönüştürüldü ve bütün iş ve işlemler Piskoposlar Kurulu’na tevdi edildi. Bu kanun revizyonu ile birlikte, örneğin Türkçe bir ibadet kitabı yayınlanacağı zaman bununla ilgili bütün işlemler Vatikan’da değil, doğrudan bu bölgeden sorumlu kişilerce yerinde ve bölgesel ihtiyaçlar doğrultusunda yapılacaktır. Bu kanun maddesinin bu şekliyle güncellenmesinin amacı öncelikle Vatikan’daki iş ve işlemlerin yoğunluğunu azaltmak ve bölgesel makamlara daha fazla yetki ve

³⁵ Papa Francis, *Magnum Principium*, Bulletin, AAS 109/10 (2017), 967-970.

sorumluluk vererek bölgenin ihtiyaçlarıyla doğrudan ilgilenilmesini sağlamaktır. Bu adımlarla Francis, halka daha yakından ve daha hızlı bir şekilde hizmet edilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

3.4. Yaşlı Nüfusun İstifa Yolunun Açılması

Papa Francis 12.02.2018 tarihinde “*Imparare A Congedarsi*” yani, “Veda etmeyi öğrenmek” anlamına gelen *motu proprio* statüsünde bir belge³⁶ ilan ederek 75 yaşını doldurmuş Kilise makamlarındaki kişilerin istifa etmesinin gerekliliğini ifade etmiştir. Papa Francis bu belgeyi ilan etmeden önce bazı makamlarda yaş haddi yoktu. Bireyler ölene kadar kendilerine tevdi edilen belli bir görevi sürdürmekteydiler. Bu belgeyle birlikte, 5 maddelik bir eylem planı ilan edilmekte ve piskopos seviyesindeki 75 yaşını doldurmuş kişilerin derhal istifa mektuplarını sunmaları emredilmektedir. İstisna olarak, Roman Curia’da görevleri olan ancak kardinal olmayan daire başkanı piskoposların veya benzeri özel yönetim yapılarının (kilise mahkemeleri, üniversiteler, cemaatler vs.) başında bulunan piskoposların görevlerini terk etmeden istifa mektuplarını sunmalarını emretmektedir. Papalık Makamı, uygun görürse bu istifalar kabul edilecek ve ilgili görevler boşaltılacaktır. Kısacası, bu doküman, Kilise’nin yaşlı nüfusunun saygın bir şekilde emekliliğe ayrılmasını ve yerlerini genç nesillere bırakmasını elzem gören Papa’nın şahsi tasarrufuyla yayınladığı bir belgedir. Bu doküman ile Papa Francis’in daha dinç bir şekilde halka hizmeti öncelendiği görülmektedir.

3.5. Kadın Manastırlarının Modern Sorunlarına Çözüm Arayışları

Papa Francis’in bizzat kendisi manastır geleneğinden gelen bir rahiptir. Bu yüzden manastırlarda yaşanan modern sorunlardan haberdardır. Bu sorunların benzerleri kadın manastırlarında daha ciddi bir biçimde görünmekteydi. Bu sorunların tespiti ve çözüm önerileri için manastır üyeleriyle görüşmek amacıyla Papa Francis, Papalık Makamına seçtiği yılın hemen ertesinde tüm manastır üyelerini Roma’da bir dizi toplantıya çağırmıştır. Bu girişim, papanın manastır geçmişine bir saygısının ürünü olarak okunabilir. “Adanmış Yaşam Yılı” denilen bu toplantılar 2014 ilâ 2016 yıllarını kapsayarak, manastır yaşamına kendilerini adayan keşiş ve rahibelerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu iki yıl süresince tüm dünyadaki keşiş ve rahibeler Roma’da toplanmış, manastır hayatıyla ilgili

³⁶ Papa Francis, *Imparare a congedarsi*, AAS 110/3 (2018), 379-381.

yaşadıkları sorunları anlatmış ve fikir alışverişlerinde bulunmuşlardır. İki yıllık bu periyod bittikten altı ay sonra, 2016 yılında *Vultum Dei quarere*³⁷ isimli bir doküman ilan edildi. Bu doküman manastır hayatına övgü için kaleme alındı, ancak manastırların yaşadığı sorunların farkına varıldığını ve daha ciddi bir şekilde tekrar gözden geçirileceğini ifade etmekle yetinildi. Bu iş CICLESAL³⁸ isimli bir Roman Curia dairesine tevdi edildi ve bu daire 2018 yılında *Cor orans* isimli orijinali İtalyanca³⁹ olan belgeyi yayınladı. Bu belge özellikle rahibelerin manastır yapılanmasını baştan sona değiştiren, dört başlık altında toplam 289 maddeden oluşan devasa bir metindir. Bu iki metnin en temel amacı manastır hayatıyla ilgili yapılan değişikliklerin ve getirilen çözüm önerilerinin uygulanması için kanunların da dönüştürülmesini kapsamaktadır. Bu iki metindeki yönergelere göre kilise kanun metni *Codex*'te de bazı değişikliklere gidilmiş ve kadın manastırlarının yönetim hiyerarşisi, yetkili makamları, iç disiplini ve yeni kurulan "federasyon" yapısına *Codex*'teki hükümlerde yer verilmiştir. Asıl değişiklikler bu iki metinle getirilmiş, *Codex*'te ise bu değişikliklere uygun yasal zeminin sağlanması için değişiklikler yapılmıştır.

Cor orans ve *Vultum Dei quarere* belgesiyle getirilen değişikliklerin tamamı Türkçe bir yayında⁴⁰ etraflıca ele alınmıştır. İlgili çalışmanın yazarının vardığı sonuçlardan bazılarına göre, bu iki belge pek çok ilki gerçekleştiren ayrıntılı metinlerdir. Kilise tarihinde ilk defa Papalık Makamı, bazı yetkilerini manastırlarla ilişkili yeni kurulan bir takım makamlarla paylaşmıştır. Yine rahibelerin eğitim hayatıyla ilgili kapsamlı değişiklikler yapılmış, ayrıntılı süreler tespit edilmiş, eğitimlerinin içeriğine dair detaylı planlar hazırlanmıştır. Almaları gereken derslere kadar çerçeve bilgilerin verildiği bu iki belgede

³⁷ Papa Francis, *Vultum Dei quarere*, AAS 108/8 (2016), 835-861.

³⁸ *Adanmış Yaşam Kurumlarından ve Havarisel Yaşam Topluluklarından Sorumlu Yüksek Kurul* olarak çevrilebilecek Roman Curia'nın bir dairesi olan bu yüksek kurulun görevi Papalık Makamı tarafından, manastır hayatına dair alınan kararlar ile ilgili idarî hükümleri belirlemek ve genel anlamda bütün manastırlardan sorumlu olmaktır. Bazı Kilise dokümanlarında Latince adının (*Congregatio pro Institutis vitae consecratae et Societatibus vitae apostolicae*) kısaltması CIVCSVA da kullanılmaktadır.

³⁹ CICLESAL, *Cor Orans*, AAS 110/6 (2018) 814-864.

⁴⁰ Musa Osman Karatosun, "Kilise Hukukunda Kadınların Manastır Hayatını Düzenleyen Son Papalık Genelgesi 'Vultum Dei Quarere' ile Gelen Yenilikler", *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 19/2 (2022), 225-252.

yine ilk defa rahibelerin medya araçlarını kullanmalarına kısmen ceva verilmiştir. Bunun gibi çok farklı değişiklikler yapan bu iki belgenin genel amacı ise manastır hayatını teşvik etmektir. Manastır hayatının zorlukları nedeniyle daha çekici kılınabilmesi için bir takım ayarlamalar yapılmıştır. Ayrıca manastırların yaşadığı sorunlara dair pratik çözümler de üretilmiştir.

3.6. Çocuk İstismarına Sert Önlemler Alınması İçin Yapılan Kanun Değişiklikleri

Papa Francis göreve geldiğinde Roma Katolik Kilisesi'nin kurumsal yapısını tehdit eden en büyük sorunlardan birisi çocuk istismarı ile suçlanan rahipler hakkında atılacak adımlarla ilgili olmuştur. Katolik Kilisesi, rahiplerin cezalandırılmaları, mağdurların korunması veya şikayet makamlarının işlevsizliği gibi ana konularda sarih kanunlar olmaması nedeniyle eleştirilmekteydi. Papa Francis bu meseleyi çözmek için önce pratik bir adım atmıştır. Konuyla ilgili bir zirve düzenlenmiş ve kilise hukuk uzmanlarının görüşleri bu zirvede alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda 2019 yılında bazı geçici kanunlar getirilmiş ve uygulamaları test edilmiştir. Sonra bu kanunlar rafine edilerek 2023 yılında nihai halleri yürürlüğe girmiştir.

Diğer bir uygulama ise ceza kanunlarının ağırlaştırılması şeklinde olmuştur ve *Codex*'in "Suç ve Ceza" bölümü sil baştan yeniden yazılmıştır. Baştan yazılan bu bölümde özellikle istismar suçlarına yönelik yaptırımlar daha net bir biçimde kaleme alınarak yasalar-daki boşluklar doldurulmuştur. Ceza kanunlarının yeniden yazımı ise 2021 yılında gerçekleşmiştir. Aşağıdaki ara başlıklarda bu iki gelişmenin genel hatları ele alınmaktadır.

3.6.1. Vos Estis Lux Mundi, 07.05.2019

Bu belgenin Türkçe anlamı içeriği hakkında da önemli bir ipucu vermektedir. Latince bu ibare "Sizler dünyanın ışığıdır" anlamına gelmektedir. Matta, 5:14'ten alınan bu kesit, bütün inanlıların güneş gibi parlamaları; imanlarını, erdemlerini ve kutsallıklarını her yerde ve her daim göstermeleri gerektiğini anlatan cümlelerle başlar. Bu güzel temennilerle başlayan *Vos estis lux mundi*⁴¹ belgesinin gerçek muhatapları reşit olmayan çocuklara yönelik cinsel istismar davalarıyla gündeme gelen din adamlarıdır. Bu belge, 19 maddelik bir dokümandır. Bu dokümandaki maddeler 21-24 Şubat 2019 tarihinde

⁴¹ Papa Francis, *Vos estis lux mundi*, AAS 111/6 (2019), 823-832.

düzenlenen *Incontro su La Protezione dei Minori nella Chiesa (Kilisede Reşit Olmayanların Korunması Zirvesi)* isimli bir toplantının sonucunda, üzerinde fikir birliğine varılan bir dizi konunun yasalaşmış halidir. Bu konular cinsel istismara uğrayan kurbanların korunması, gizliliklerinin sağlanması, şikayet yollarının kolaylaştırılması, şikayet edilen din görevlilerin askıya alınması, soruşturmaların şeffaf ve ciddiyetle yapılması gibi son derece önemli meselelerdir. İlk etapta üç yıllık bir deneme süreci öngörülmekteydi. Bu süreç boyunca eğer bu yasalar iyi bir şekilde işleyip ilgili şikayetlere hızla cevap verilebilir ve bu tür davalarla gündeme gelen rahiplere yeterli yaptırımlar uygulanabilirse bu deneme süreci daha da iyileştirilerek kalıcı hale getirilecekti. 25 Mart 2023 tarihinde bu belge güncellendi ve 30 Nisan 2023 tarihinde kalıcı olarak yürürlüğe girmek üzere yeniden yazıldı. Yeni halinin henüz resmî kaynakları ilan edilmedi. Yeni yazılan *Vos estis lux mundi* ile eskisi arasında ciddi bir fark yoktur. Ancak, yeni belgede, sadece rahipler, piskoposlar, keşişler gibi din adamları değil, **bunlara ilaveten cinsel istismar suçlarıyla anılan dinî liderler, cemaat önderleri gibi din adamı sınıfından olmayan bireyler de kapsamaktadır.** Belgenin içeriğinin genişletilmesi Kilise adına önemli bir adımdır. Din ile alakalı bütün bireylerin böylesi çirkin fiiller ile anılmaması gerektiğinin ciddi bir şekilde vurgulanmasının en somut örneğidir. Bu belge, aşağıda ele alacağımız *Pascite Gregem Dei* belgesiyle birlikte okunmalıdır. Zira, *Vos estis* herhangi bir cezai yaptırım içermez. Sadece bu cinsel suçlarla anılan kişilerin hangi makam veya güçte olursa olsun şikayet edilmesi için gerekli yasal yolları açar. Böylece şikayetler atıl kalmayacak, mağdurlar korunacak ve adaletin tesisi için en üstün otorite olan Papalık Makamı doğrudan müdahil olacaktır. Belgenin amaçlarının sağlanıp sağlanmayacağını gelecek gösterecektir. “Kilise” ve “din adamları” denince akla ilk gelen şeylerden birisinin böylesi çirkin fiiller olmasının sancı ve yankıları dindirilir mi bilinmez. Ancak, Papa Francis göreve geldiğinden beri bu konuyla ilgili ciddi bir skandalın gündeme gelmemesi önemli bir göstergedir.

3.6.2. Pascite Gregem Dei, 23.05.2021

Papa Francis, kilise hukuk metnindeki en kapsamlı değişiklikleri *Pascite Gregem Dei*⁴² isimli dokümanla yapmıştır. Bu belge, *constitutio* (yasa) statüsündeki bir belgedir. Papa'nın şahsi otoritesi ile yayınladığı *motu proprio* belgelerinden farklı olarak hazırlık aşamaları daha uzun, titiz ve genellikle alanında yetkin isimlerin kolektif çalışmasıyla yazılan eserlerdir. Bu belgenin hazırlanması da böyle olmuştur. Kilise hukuku uzmanlarından oluşan bir heyet tarafından hazırlanarak, *Codex*'in VI. bölümü tamamen değiştirilmiştir. Bu bölüm 1311. ilâ 1399 numaralı kanunlardan oluşur. Bu değişiklikler 8 Kasım 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve o tarihten beri en güncel ceza yaptırımlarını ihtiva eder.

Codex'in VI. bölümü, suçlar ve bunlara verilebilecek cezaları konu edinir. Cezai müeyyidelerin amacı adaletin tesisi ve yaralanan toplum vicdanını iyileştirmektir. Cezalar disiplinin bir parçası olarak görülür ve gelecek suiistimallerden caydırmayı hedefler.⁴³ Din adamlarının idarî amirleri olan piskoposlar aynı zamanda adli yetkileri de haiz olduklarından, bu ceza davalarının açılması, sürdürülmesi, takip edilmesi ve sonuçlandırılması süreçlerinde birinci yetkili kimselerdir. Ancak, adli bir süreç başlatılmadan önce eğer etkili olabilirlerse; dinî vaazları ve tavsiyeleri, nazik uyarıları, kardeşçe ıslahatları, ciddi ricaları ve kesin azarlamaları öncelemelilerdir.⁴⁴

Bu bölümde ele alınan cezalar “canonic suç” eylemleri için tatbik edilmek üzere belirlenmiştir. “Canonic suç” ise üç şartın gerçekleşmesiyle oluşur. Bunlar;⁴⁵

- *Codex*'in belirlediği bir yasanın veya kuralın ihlali, zahiri eylemlerle görünür olmalıdır.
- Suç işleyen kişinin, ağır ihmali, ciddi kusuru veya kötü niyetine isnat edilebilir olmalıdır.
- Doğrudan cezai müeyyide belirtilen bir yasa çiğnenmelidir.

---

⁴² Bu doküman kısa bir girizgâhtan oluşmaktadır. Dokümanın ilanı Vatikan'ın resmî yayın kuruluşunda yapılmıştır. *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, 4 Haziran 2021, Sayı: 23. İlgili yasa metni Vatikan'ın resmi sitesinde ayrı bir şekilde ilan edilmiş ve *Codex*'in son hali bu şekilde güncellenmiştir.

⁴³ *CIC*, c. 1311, 1341.

⁴⁴ *CIC*, c. 1341.

⁴⁵ *CIC*, c. 1321 §2.

Bu şartlar oluşmadığı zaman ortada bir suç da olmayacağı için ceza davaları açılmaz. Ceza davaları sonucunda verilebilecek üç tür ceza vardır. Kefaret türlerinden (*expiatoriae*) ve sansür türünden (*censurae*) cezalar en büyük yekunu kaplayan ilk iki kategoriye oluşturur.⁴⁶ Üçüncü olarak adil bir ceza (*iusta poena*) olarak bilinen bir kategori daha vardır, bu tür cezalar ise yargıcın takdirine bırakılmış, özel olarak belirtilmemiş cezalardır. Emsal kararlara veya içtihatlarla bakılarak uygun cezalar takdir edilir. Buraya kadar Papa Francis yeni bir şey getirmemiştir. Bu esaslar eski belgede de benzer manalarıyla korunuyordu.

Pascite Gregem Dei belgesi “Suç ve Cezalar” bölümünü baştan aşağı değiştirdiği için karşılaştırmalı derinlemesine bir analize ihtiyaç vardır. Çalışmamızın kapsamını aşacağı için burada yalnızca Papa Francis’in yenilikçi karakterini yansıtan çok önemli bazı değişikliklerden bahsedilecektir:

1. Sansür türünden cezalar daha da ağırlaştırılmış ve detaylandırılmıştır. Bu kategoriden birisi olan menetme cezası alanlar önceden idari görevlerinde kalabiliyorlardı. Yeni yasada bu durum kaldırıldı. Bu türden cezalara çarptırılanlar idari görevlerinden de alınmaktadır. Bu değişiklikler sayesinde ceza davalarına konu olan rahipler görevlerinden de alındığı için toplumsal adaletin sağlanması hususunda önemli bir adım atılmış oldu.
2. Kefaret türünden cezalar⁴⁷ ile ilgili genişçe bir liste gelmiştir. Bunlardan birisi örneğin “bir yerde kalmasını yasaklama” şeklindedir. Yani, ceza almış bir rahip ilgili dinî bölgeden kovulabilir. Böylece onun suç işlediği kimselerle bağı kalmamış olur.
3. Yeni yasada para cezaları gelmiştir. Bu ceza, Kilise’nin maddi varlıklarına dair işlenen suçlar için alternatif bir seçenek olarak getirilmiştir.
4. Eski yasada herhangi bir suçla ilişkili olarak ceza davaları açıldığında karar metni davanın bitmesiyle birlikte ilan edilirdi. Yeni yasada bazı suçlar için herhangi bir mahkeme yapılmadan *ipso facto* olarak ceza tatbik edileceği getirilmiştir. Bu tür suçlar için *latae sententiae* ıstılahı kullanılır. Böylece mahkeme süreçlerinin bir kısmı kısaltılmış olmaktadır. Örneğin, “Papa’ya fiziksel şiddet uygulayan, *latae sententiae* aforoz edilir.” cezası bu şekildedir.

⁴⁶ CIC, c. 1336.

⁴⁷ Bu çok uzun bir listedir. Buraya almamızın imkanı yoktur. Dört ana kategori altında sıralanır ve toplam 15 alt maddeden oluşmaktadır. CIC, c. 1336 §2-5.

5. Eğer bir suç aynı zamanda sivil hukukun konusuna giriyor ve sivil mahkemelerce yargı süreçleri tamamlandığında adil bir cezanın verilebileceği garantileniyorsa, bu davanın sivil mahkemelere tevdi edilebileceği kararlaştırıldı.⁴⁸
6. İçerik açısından da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bölüm başlıkları değiştirilmiştir. Örneğin önceden dördüncü bölüm olan "İftira Suçu" yeni metinde "İtibara Karşı İşlenen Suçlar ve İftira Suçu" şeklinde değiştirilmiştir. Birçok cümledeki *-ebilmek* (*posse* ve çekimleri, yani *cezalandırılabilir* gibi) fiili kaldırılarak yüklem sadece edilgen çatıda kurulmuştur (*cezalandırılır*).
7. Kadınların din adamlığı sakramenti alması kesinlikle yasaklanmış ve buna teşebbüs eden kadının ve bu sakramenti vermeye çalışan piskoposun aforoz edileceği getirilmiştir. Bazı Protestan mezheplerde kadın rahiplerin olduğu görülmektedir. Bu değişiklikle Katolik doktrinin ilgili mevzudaki görüşü net bir şekilde ortaya konulmuştur.
8. Bir suçu bildiği halde saklayan kişi için de ceza davaları açılabilceği getirilmiştir. Bu, aynı zamanda *Vos Estis Lux Mundi* belgesinin gerekliliklerinden birisiydi. Yasa metninin bu şekilde dönüştürülmesi de iki belgenin uyumunu göstermektedir.
9. Reşit olmayanlara yönelik işlenen cinsel suçların türleri oldukça detaylandırılmıştır. Pornografik içerik izlettirmek, pornografik görüntülerini çekmek veya çıplaklığa maruz bırakmak gibi değişik birçok madde sıralanarak tüm bunları yapan din adamlarının idari görevlerinden alınmaları, din adamlığından atılmaları vs. gibi ağır yaptırımlarla cezalandırılmalarının önü açılmıştır. Eski metinde bu suçlar, bu kadar detaylı yazmıyordu. Yeni metinde detaylı bir şekilde ele alınması bütün din adamlarına, Papa Francis'in bu konuda asla taviz vermeyeceğine yönelik genel bir uyarı niteliğindedir.

Bu belgeyle ilgili daha birçok şey söylenebilir. Ancak bu örneklerden de anlaşıldığı üzere Papa Francis adaletin daha kolay sağlanabilmesi için daha kesin çerçevelerde ve net bir üslup ile ifade edilen yeni bir ceza hukuku metni yazmıştır (yazılmasını emretmiş, yetkili kurullar yazmış, papa onaylamıştır). Daha ikinci yılını bile doldurmayan bu ceza metninin pratikte ne tür eksiklikleri olduğu henüz tam olarak anlaşılmış değildir. Oluşturulacak içtihatlarla eksikliklerin tespit edileceği ve ilerleyen yıllarda da aynı doğrultuda daha temiz bir din adamı imajı yaratılması için çalışılacağı izlenimi verilmektedir.

---

⁴⁸ CIC, c. 1344.

3.7. Kadınların Kilise Görevlerine Getirilebilmelerinin Önünün Açılması

Kilise kanunlarına göre bazı kilise görevlerine laik bireyler atanabilir ve böylece Kilise'nin adlî, idarî ve dinî işlerinde hem din adamları hem de laikler birlikte çalışabilirler. Papa Francis, 10.01.2021 tarihinde ilan ettiği *Spiritus Domini* isimli bir belgeyle 230. kanunun metninde bir değişiklik yaparak daha önceden kadınlara açık olmayan bazı görevleri kadınlara da açmıştır.⁴⁹ Bu kanun maddesi Kilise görevlilerini konu edinir. Kilise görevlilerinin bir kısmı Piskoposlar Kurulu tarafından belirlenen kriterleri haiz olan laiklerden seçilir. Bu laik bireyler ibadetler esnasında rahibe yardımcı olan çeşitli görevleri üstlenebilirler. Bu görevlerin kendilerine tevdi edilmesi, onlara maaş bağlanması veya para ödenmesi gibi haklar doğurmaz. Bir anlamda dinî saiklerle bu görevleri sürdürürler. Eski yasa metni: *lector* (ayin esnasında Kutsal Kitap okuyan kişi), *acolythus* (mumları yakan, tüsüyü dolaştıran vs. görevlerden sorumlu dinî görevli), *commentator* (okunan Kutsal Kitap pasajlarını yorumlayan kişi), *cantor* (ayin esnasındaki okunan ilahileri yöneten, koro şefi olan veya ilahi girizgahlarını söyleyerek cemaati yönlendiren başkan) gibi görevlerden bahseder. İlgili yasanın eski halinde bunları yapabilecek kişiler için *virii laici* (din adamı olmayan laik erkekler) ifadesi kullanılıyordu. Papa Francis tarafından düzeltilen haliyle bu metindeki "virii" yani "erkekler" ibaresi kaldırıldı ve daha geniş manada sadece "laici" bırakıldı. Bu da kapsayıcılık bakımından kadınların da benzeri görevleri icra edebileceği anlamına gelmektedir. Yani, 2021 yılından itibaren, bütün Kilise tarihinde ilk defa kadınlar da resmen kilisede yardımcı dinî görevli olarak hizmet etmeye başlamışlardır. Papa Francis'in kapsayıcı tutumuna dikkate değer bir örnektir.

3.8. Bazı Kanun Lafızlarının Netleştirilmesi İçin Yapılan Düzenlemeler

Papa Francis görevi boyunca kendisine iletilen birçok meseleyle ilgili çeşitli görüşlerini farklı yöntemlerle ifade etmektedir. Çoğu zaman haftalık vaazlarında değindiği meselelerle Katolik bireylerle bağ kurmaktadır. Zaman zaman ise kendisine yöneltilen bazı meselelerin kanun metninin muğlak yazımından ileri gelen bir takım

---

⁴⁹ Bu belgenin çevirisi, Vatikan'ın resmî gazetesi olan *L'Osservatore Romano*'nun İngilizce nüshasında yayınlanmıştır. *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, 15 Ocak 2021 Cuma, Sayı: 3.

problemler yüzünden olduğunu görmüştür ve bu minvalde çeşitli zamanlarda bazı kanunların lafızlarını değiştirmiştir.

Bu minvalde kronolojik olarak dört adet belgeden söz dileyebilir. Bunlardan ilki 01.11.2020 tarihinde kaleme alınan *Authenticum Charismatis* isimli belgedir. Bu belge sadece 579. kanunun metninde küçük bir lafız değişikliği yapmak için ilan edilmiştir.⁵⁰ İlgili kanun metninin eski ve yeni hallerinin karşılaştırılması şöyledir:

Eski *Codex*, c. 579

Episcopi dioecesani, in suo quisque territorio, instituta vitae consecrate formali decreto erigere possunt, dummodo Sedes Apostolica consulta fuerit.

(Bir piskoposluk bölgesinin başpiskoposu, her biri kendi bölgesinde olmak üzere, Papalık Makamına danışmak suretiyle, yasal bir kararname ile adanmış yaşam toplulukları kurabilir.)

Papa Francis'in Güncellediği *Codex*, c. 579

Episcopi dioecesani, in suo quisque territorio, instituta vitae consecratae formali decreto valide erigere possunt, praevia licentia Sedis Apostolicae scripto data.

(Bir piskoposluk bölgesinin başpiskoposu, her biri kendi bölgesinde olmak üzere, Papalık Makamından yazılı bir izin almak kaydıyla, yasal bir kararname ile sahîh bir biçimde adanmış yaşam toplulukları kurabilir.)

Bu belgenin getirdiği değişikliğe bakıldığında bu kararın alınmasının sebepleri kolaylıkla anlaşılabilir. Herhangi bir bölgede kurulan adanmış yaşam topluluklarından amaç sayıca çok olmaları değil, Hıristiyan dini hayatını en iyi ve etkili şekilde temsil etmeleridir. Bu durum, ilgili kurumların kurulma yetkisinin ciddi bir deneyime tabi tutulmasını, gerekli olup olmadıklarının araştırılmasını, ücretlerinin karşılanıp karşılanamayacağını tespiti gibi meselelerin düşünülmesini mucip kılar. Bu yüzden, sadece danışmanın yeterli olmadığı, yazılı bir iznin alınmasının kaydı da getirilmiştir.

---

⁵⁰ Bu belgenin çevirisi, Vatikan'ın resmî gazetesi olan *L'Osservatore Romano*'nun İngilizce nüshasında yayınlanmıştır. *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, Sayı: 45 s.4-5, 6/11/2020. İtalyanca orijinal hali de kaynakçada gösterilmiştir.

İkinci olarak, 11.02.2022 tarihinde İtalyanca *Assegnare alcune competenze*⁵¹ adıyla yayınlanan bu belge sayılabilir. Bu belgeyle birlikte birçok kanun metninde lafız açısından bir takım küçük değişiklikler yapılmıştır. Bu cüzi değişiklikler bazen tek bir kelimenin değişmesi şeklindedir. Örneğin 242. kanun maddesindeki *approbante* fiili *confirmante* fiiliyle değiştirilmiştir. Bunlardan başka, bu belge rahiplerin Evharistiya yükümlülüklerinin affıyla ilgili de bazı kanunları revize etmektedir. Yasaya göre rahipler, halkın çeşitli niyetleri için para karşılığı Evharistiya ayini düzenleyebilirler. Bu, rahiplerin ve Kilise'nin gelirlerinden birisini oluşturmaktadır. Buna "stipendium" denilir. Eski yasaya göre herhangi bir rahip stipendium aldığı halde o niyet için bir Evharistiya yapmazsa bu sorumluluğu yerine getiremediği için tövbe etmeli ve affını Papalık Makamından dilemeliydi. Papa Francis'in değiştirdiği metne göre⁵² artık rahipler kendi bölgelerindeki piskoposlardan veya eğer keşişlik yapıyorlarsa manastırların başkeşişlerinden af dilemeliler. Böylece rahiplerin doğrudan ilk amirlerine karşı daha sorumlu davranmaları sağlanmış olmaktadır. Görevlerini hakkıyla yerine getiremeyen rahipler böylece amirleri tarafından takip edilebilecek, gerekli düzenleme ve uyarılar vesilesiyle tedip edilebileceklerdir. Bu da bir anlamda Papalık Makamının iş yükünü hafifletme ve hiyerarşiler arasındaki bağa daha fazla önem verilmesine yönelik atılan bir adımdır.

Üçüncü olarak, 26.04.2022 tarihinde ilan edilen *Recognitum Librum VI* isimli belge sayılabilir. Bu belge,⁵³ yalnızca tek bir kanunun değiştirilmesi için ilan edilmiştir. 695 numaralı bu kanun, bir manastırda kalan keşişlerin işlediği suçların cezalandırılmasıyla ilgilidir. *Pascite Gregem Dei* belgesi bu suçların listelerini ve bu listelerin verildiği kanun maddelerinin numaralarını değiştirdiği için, bu maddenin de ilgili numaralara göre yeniden yazılması gerekmiştir.

Dördüncü ve son olarak, 18.05.2022 tarihinde ilan edilen *Rescriptum* isimli belgedir. Bu belge⁵⁴ de aynı şekilde yalnızca tek bir kanun maddesinin değiştirilmesi için ilan edilmiştir. 588. kanunun 2. bendindeki değişikliğe göre, bir manastırdan sorumlu baş keşiş, ge-

⁵¹ *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 37, s. 8. Bu belgenin Latince adı "Competentias Quasdam Decernere" olarak bilinir.

⁵² *CIC*, c. 1308.

⁵³ *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 94, s. 7.

⁵⁴ *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 113, s. 6.

rekli gördüğü durumlarda ve kendi üst kurullarına başvurmak suretiyle bölgelerindeki dinî cemaatlerden sorumlu olacak kişileri din adamı olmayanlardan atayabileceklerdir. Bu kanun değişikliğinden amaç normal halk ile din adamlarının daha fazla iş birliği yapmalarını sağlamaktır. Bir diğer amacı ise manastırlardaki eleman yetersizliği nedeniyle bölgedeki dini cemaatten sorumlu olacak kişileri dindarlığı ile bilinen, saygın ve liderliği ile ön plana çıkan kişiler arasından seçmek için yasanın imkan tanınmasını sağlamaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, Papa Francis'in göreve geldiği tarihten itibaren yayınladığı bütün belgeler incelenerek, özellikle kilise hukuk metni *Codex*'in maddelerini değiştirmek için kaleme alınan on iki belge hakkında bilgiler verilmiştir. Papa Francis, burada ele alınan belgelerden çok daha fazlasını üretmiş, her geçen gün de bu sayıyı arttırmaktadır. Ancak, her belge kanun maddesi yazmak veya değiştirmek için kaleme alınmaz.

Kanun maddelerinin değiştirilmesinin özel bir önemi vardır. Zira, bunlar Kilise disiplini ile ilgilidir. Belli bir makamın yetki ve sorumluluklarının tanımlandığı, görevlendirmelerin anlatıldığı ve arka plandaki işleyişin usul ve kaidelerinin zemininin oluşturduğu metinler kanun maddeleridir. Ayrıca bu kanunlar Kilise'nin yasama gücünün bir göstergesidir. Laik bireyleri ve diğer din adamlarını bağlayıcı kanunlar oluşturma yetkisi tarihi süreçte her daim başta papalarda, sonra konsillerde olmuştur. Papa Francis de bu kaynaktan aldığı güç ile en son 1983 tarihinde şekillendirilen yasa metnini önemli ölçüde değiştirmiştir.

Papa Francis'in kilise hukukunda yaptığı en büyük değişiklik altıncı bölüm olan "Suç ve Cezalar" bölümüyle ilgilidir. Bu bölüm sil baştan yazılmış, eski yasa metnindeki müphem ve genel konular detaylandırılarak en ince ayrıntısına kadar cezalar ön görülmüştür. Bu kadar detaylı ele alınması bir açıdan mahkemelerin işini kolaylaştırmaktadır, ancak takdir yetkisinin de daralması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, yargıçların verebileceği cezaların listeleri de genişletildiği için daha fazla seçenekten söz edilebilir. Tüm bunlar, özellikle son yirmi yılda çok görünür bir biçimde gündeme gelen, din adamlarının reşit olmayan çocukları istismar etmeleriyle ilgili skandallara yönelik ciddi adımlar atılması ihtiyacından doğ-

muştur. Yasanın ceza bölümünün yeniden ele alınarak, bu tür suçların kesin hatlarla belirlenmesi, daha ciddi cezalar ön görülmesi gelecekte caydırıcılığı arttıracığı düşünülmektedir.

Papa Francis, sadece yeni ve güçlü ceza yasaları getirmemiştir. Bilakis, Kilise'nin makamlarını daha adil, daha eşitlikçi ve daha kolay erişilebilir yapmak adına da çeşitli adımlar atmıştır. Örneğin bütün Hıristiyanlık tarihinde ilk defa kadınların ibadetlerde görevlendirilmesi, Kilise'nin üst basamaklarında çeşitli görevler alması ve rahibe manastırlarından oluşan federasyonlarda üst düzey görevler üstlenmeleri gibi yenilikçi kanunlar getirmiştir. Laik bireylerle ilgili getirilen kanunlar da kayda değer değişikliklerdendir. Önceden oldukça pasif-izleyici konumunda olan laikler, bugünkü yeni yasalarla daha aktif-katılımcı roller üstlenmektedirler. Kilisenin tedip, ibadet ve misyonerlik faaliyetlerine yönelik birçok görev ile ilişkileri kurulmuş ve önceki yasalarda rahiplerin "arkalarında" yer alan laikler bir adım ilerlemişlerdir. Henüz yan yana oldukları söylenemez, zira laik bireylere kapalı, yalnızca din adamlarına hasredilmiş çok fazla alan halen mevcuttur.

Papa Francis'in son birkaç aydır LGBT bireyler için yaptığı pozitif söylemler henüz herhangi bir yasa maddesine girmemiştir. Bu yüzden bu konudaki Kilise'nin görüşü, hala onların büyük günah işlediği ve dolayısıyla tövbe edip ıslah olmadıkça Evharistiya masasında, Tanrı'nın huzurunda, istenmedikleri yönündedir. Yazar, bu konuda bir görüş değişikliğinin, en azından Tövbe sakramenti bağlamında, yapılabileceğini düşünmektedir. Eşcinsel evliliklere izin çıkması çok büyük ihtimalle imkansız görünmekle birlikte, onların mevcut durumlarını "günahkarlık" olarak nitelemek yerine başka türlü bir tevil için yeni bir arayışın olduğunu düşünmektedir.

Bu kadar yenilikçi ve zaman zaman çarpıcı açıklamalarına rağmen Papa Francis, din adamlığının erkek cinsiyetine hasredilmesine yönelik kadim geleneğin öğretilerinden şaşmayan katı bir tutum sergileyerek, kadınlara din adamlığı kutsama töreni düzenleyen piskoposların ve bu töreni isteyen kadınların *ipso facto* olarak aforoz edilmesini ön gören yeni bir kanun getirmiştir. Böyle bir şeyin asla düşünülemez korkunç bir teşebbüs olduğuna inanan Papa Francis, bu anlamda erkek egemen dilin ve dünyanın korunmasına yönelik bir tutum sergilemektedir.

Ezcümle, 1983 yılından beri cari olan hukuk metni birçok açıdan değişikliğe maruz kalmıştır. Bir bölümü tamamen yeniden yazılan bu metnin ömrünün uzun olduğunu düşünmenin, hayalperest bir söylem olduğu iddia edilebilir. Bununla birlikte, Papa Francis post modern çağda Kilise'yi kendi kökleri üzerinde yükseltmek için iç kaynaklarını verimli şekilde kullanmaya çalışan gayretkeş bir imaj çizmektedir. Katolik itikattan ödün vermeden, sınırları yine gelenegin kaynaklarından mülhem verilerle genişletmeye çalışmaktadır. Kilise'nin bütün bireyleriyle ilgili sorunlara çözümler üretirken yine bizzat onlara danışmayı öncelemekle uzlaşmayı önemseydiğini göstermektedir. Manastırların sorunlarını keşif ve rahibeleri dinleyerek, istismar krizini çözerken de yine mağdurları dinleyerek yeni açılımlara gitmesinde bunun izlerini görmekteyiz. Kilise, birçok skandalla gündeme gelmesine rağmen, son birkaç yılda özellikle ceza yasalarının değişmesinin etkilerinin pozitif bir sonuç doğuracağı beklentisi hakimdir.

Yeni bir hukuk metni yazılacaksa bu da ancak daha büyük bir girişim neticesinde gerçekleşebilir. Kilise, büyük dönüşümler öncesinde ve kriz anlarında pes etmek veya teslimiyet yerine tüm paydaşlarıyla diyalogu devreye sokmaktadır. Ufukta böyle bir girişim, bu satırlar yazılırken yapılmaktadır. 10 Ekim 2021 tarihinde başlayan, teması "sinodlaşmanın sinodu" olan bir sinod halen yapılmaktadır. Bu sinod toplantılarına dünyanın her kıtasından, birçok makamın temsilcisi, gençler, engelliler, yaşlılar ve toplumun diğer bütün kesimleri özel davetlerle katılmaya devam etmektedir. 2024 yılında tamamlanması beklenen bu sinod sonrasında, yeni bir kanun revizyonu çıkar mı bilinmez, ancak yeni bir şeylerin olacağı keskin gibidir. Zira bahsi konu olan din, "bugünkü" Hıristiyanlıktır.

Değerlendirme/ Review	Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / <i>Double-blind, external independent.</i>
Etik Beyan / Ethical Declaration	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur / <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study.</i>
Etik Bildirim / Complaints	dergi@milelvenihal.org
Çıkar Çatışması / <i>Conflict of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir / <i>The Author declares that there is no conflict of interest</i>
Finansman / Grant Support	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır / <i>No funds, grants, or other support was received.</i>

Kaynakça

Kilise Dokümanları

- Allocuzione con la quale Giovanni XXIII annuncia l'aggiornamento del Codice di diritto canonico*, Papa XXIII. John, 1959. *Acta Apostolicae Sedis* 51 (1959), 65-69.
- Arduum sane munus*, Papa X. Pius, 19 Mart, 1904. *Acta Sanctae Sedis* 36 (1903-4), 549.
- Assegnare alcune competenze*, Papa Francis, 11 Şubat, 2022. *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 37, s. 8. (İtalyanca)
- Authenticum Charismatis*, Papa Francis, 1 Kasım 2020. *L'Osservatore Romano*, yıl: CLX, sayı: 255, s. 6. (İtalyanca) *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, Sayı: 45 s.4-5, 6/11/2020. (İngilizce)
- Cor orans*, CICLSAL, 1 Nisan, 2018. *Acta Apostolicae Sedis* 110/6 (2018) 814-864.
- De concordia inter Codices*, Papa Francis, 31 Mayıs, 2016. *Acta Apostolicae Sedis* 108/6 (2016), 602-606.
- Imparare a congedarsi*, Papa Francis, 12 Şubat, 2018. *Acta Apostolicae Sedis* 110/3 (2018), 379-381.
- Magnum Principium*, Papa Francis, 9 Eylül, 2017. *Acta Apostolicae Sedis* 109/10 (2017), 967-970.
- Misericordiae Vultus*, Papa Francis, 2015. *Acta Apostolicae Sedis* 107/5 (2015), 399-420.
- Mitis Iudex Dominus Iesus*, Papa Francis, 15 Ağustos, 2015. *Acta Apostolicae Sedis* 107/9 (2015), 958-970.
- Pascite Gregem Dei*, Papa Francis, 23 Mayıs, 2021. *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, 4 Haziran 2021, sayı: 23. (İngilizce)
- Recognitum Librum VI*, Papa Francis, 26 Nisan, 2022. *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 94, s. 7. (İtalyanca)
- Rescriptum*, Papa Francis, 18 Mayıs, 2022. *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXII, sayı: 113, s. 6. (İtalyanca)
- Sacrae Disiplina Leges*, Papa II. John Paul, 1983. *Acta Apostolicae Sedis* 75/2 (1983), 1-324.
- Spiritus Domini*, Papa Francis, 10 Ocak, 2021. *L'Osservatore Romano*, yıl: CLXI, sayı: 7, s. 10-11. (İtalyanca) *L'Osservatore Romano*, Weekly edition, sayı: 54 s. 4-5, 15/01/2020. (İngilizce)
- Vos estis lux mundi*, Papa Francis, 7 Mayıs, 2019. *Acta Apostolicae Sedis* 111/6 (2019), 823-832.
- Vultum Dei Quarere*, Papa Francis, 29 Haziran 2016. *Acta Apostolicae Sedis* 108/8 (2016) 835-861.

Diğer Kaynaklar:

- Allen, John L. *The Francis Miracle: Inside the Transformation of the Pope and the Church*. New York: Time Books Publishing, 2015.

- Ambrogetti, Francesca - Rubin, Sergio. *Pope Francis: Conversations with Jorge Bergoglio*. New York: Penguin Group, 2013.
- Bergoglio, Jorge Mario - Shorka, Abraham. *On Heaven and Earth: Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21th Century*. ed. Diego F. Rosemberg. çev. Alejandro Bermudez - Howard Goodman. London: Bloomsbury, 2013.
- Boyle, L. E. "Corpus Iuris Canonici". *New Catholic Encyclopedia*. 4/272-273. Detroit: Thomson/Gale, 2003.
- Çoban, Bekir Zakir. *Geçmişten Günümüze Papalık*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2009.
- Faggioli, Massimo. *Pope Francis: Tradition in Transition*. New Jersey: Paulist Press, 2015.
- Ivereigh, Austen. *The Great Reformer: Francis and the Making of a Radical Pope*. Crows Nest, NSW: Allen & Unwin, 2015.
- Karatosun, Musa Osman. *Kilise Hukuku: Temel Kaynakları ve Ana Konuları*. Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2023.
- _____. "Kilise Hukukunda Kadınların Manastır Hayatını Düzenleyen Son Papalık Genelgesi 'Vultum Dei Quarere' ile Gelen Yenilikler". *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 19/2 (2022), 225-252.
- Lanser, Amanda. *Pope Francis Spiritual Leader and Voice of the Poor*. Minnesota: Abdo Publishing, 2014.
- Peters, Edward N. *The 1917 Pio-Benedictine Code of Canon Law: in English Translation with Extensive Scholarly Apparatus*. San Francisco: Ignatius Press, 2001.
- Piqué, Elizabetta. *Pope Francis: Life and Revolution: A Biography of Jorge Bergoglio*. Chicago: Loyola Press, 2014.
- Vallely, Paul. *Pope Francis Untying the Knots: The Struggle for the Soul of Catholicism*. New York: Bloomsbury, 2015.
- Wills, Garry. *The Future of the Catholic Church with Pope Francis*. New York: Penguin Books, 2015.
- Yıldırım, Münir - Karatosun, Musa Osman. "Katolik Kilisesinin Jübile Anlayışı ve 2016 Merhamet Yılı". *Türkiye'de Dinler Tarihi'nin Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Abdurrahman Küçük*. ed. Ahmet Hikmet Eroğlu. 477-521. Ankara: Berikan, 2016.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulis PP. II promulgatus*. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 1983.
- Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi, iussu digestus; Benedicti Papae XV, auctoritate promulgatus. Praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro Card. Gasparri, auctus*. New York: Kennedy & Sons, 1918.
- Kutsal Ayinin Kitabı*. İstanbul: Sent Antuan Kilisesi, 1997.

***